

MINISTAR MILO M. VUJOVIĆ (1881-1935)

Novak Adžić

In this issue, the author writes about the interesting biography of Milo Mitrov Vujović from Ljubotinj, who was Montenegrin minister of finance and building in the period 1918-1921. Vujović was one of the most confidential people of King Nikola and he carried our several important missions in the exile, especially in the USA. He was one of the most active Montenegrin emigrants. He died in Paris and was buried in Montenegro.

Vujović Mitrov Milo (rođen 1881, Ljubotinj, Riječka nahija, cetinjska oblast - umro 1935. godine u Parizu), bio je crnogorski ministar finansija i građevina u Vladama Evgenija Popovića i Jovana S. Plamenca 1918-1921. godine. Kratku biografiju Mila Mitrova Vujovića sačinio je *Šerbo Rastoder* i objavio je u svojoj knjizi „Crna Gora u egzilu 1918-1925“. „Školovao se u Crnoj Gori, Srbiji i Italiji. Bio je direktor prvog dnevnog lista u Crnoj Gori (Dnevni list), koji je izlazio početkom I svjetskog rata. Bio je nastavnik u Bogoslovsko-učiteljskoj školi na Cetinju, član privrednog savjeta Kraljevine Crne Gore, sekretar privrednog odjeljenja Ministarstva unutrašnjih djela. Pored novinarstva, bavio se i naučnim radom vezanim za problem agrara i privrede uopšte. Kapitulacija 1916. godine zatekla ga je u inostranstvu, u povjerljivoj državnoj misiji. Bio je jedan od najpovjerljivijih ljudi kralja Nikole. Obavljao je niz važnih misija u egzilu. U novembru 1918. godine bio je predstavnik Crne Gore upućen na

Ženevsku konferenciju, što je naišlo na energično protivljenje Nikole Pašića. Uoči izbijanja Božićnje pobune održavao je kontakte sa crnogorskim prvacima i sa italijanskim agentom Dovanijem Baldaćijem, da bi u vrijeme same pobune bio u Nejiu. U doba raskola u crnogorskoj emigraciji 1922. godine napustio je Jovana Plamenca, otišao u SAD i radio na osnivanju Stranke seljaka i radnika, sa Perom Vučkovićem, Perom Šoćem i Mirom Mitrovićem, i okupljanju svojih prostalica oko Crnogorskog glasnika, koji je izlazio u Detroitu. Bio je jedan od najaktivnijih crnogorskih emigranata poslije protjerivanja emigracije iz Italije. Umro je u Parizu. Njegovi posmrtni ostaci preneseni su 14. jula 1935. godine u rodni Ljubotinj. Za zasluge je bio odlikovan lentom ordena Danilo I i Senatskim grbom od strane kralja Nikole“.

Ministar Milo Vujović¹ poslat je u ime kralja Nikole i crnogorske Vlade na Ženevsku konferenciju, održanu na jezeru Lemana od 6. do 9. novembra 1918. godine. Bio je na čelu crnogorske delegacije, koju su pored njega sačinjavali inženjer Pavle Popović, načelnik Ministarstva inostranih poslova Crne Gore i Savo Petrović, sekretar crnogorskog generalnog konzulata u Ženevi. Međutim, on nije aktivno učestvovao u njenom radu zbog odlučnog protivljenja Nikole Pašića, ali se sreo i razgovarao sa značajnim slovenačkim i hrvatskim političarima, predstavnicima „Narodnog vijeća“ dr Antonom Korošecom, Josipom Smodlakom i drugima. U Ženevi je ministar Milo Vujović napadao Nikolu Pašića da „*nasrće na prava Crne Gore i njenog uzvišenog Suverena. Pristalice Krfske deklaracije treba da priznaju da su pobijedjeni duhom vremena, kojemu se moraju pokoriti.*

¹ O političkoj aktivnosti Mila Mitrova Vujovića u odbrani nezavisnosti Crne Gore videti: dr Dimo Vujović, „Ujedinjenje Crne Gore i Srbije“, Titograd, 1962, te rad Bogumila Hrabaka „Poslednje godine kralja Nikole“, CANU, Podgorica, 1998, Tom I; dr Dragoljub R. Živojinović, „Crna Gora i Italija 1914-1925“, Beograd, 1998.

Oni moraju usvojiti načela, koja je prvi od vladara usvojio njegovo veličanstvo kralj Nikola i izložio u svom pismu od juna ove godine a Vlada u manifestu upućenom jugoslovenskom narodu od 20. X ove godine, a to je: da isključivo narod ima rješavati o svojoj sudbini“².

Milo Vujović je bio ministar finansija i građevina u Vladi Evgenija Popovića od 29. maja 1917. do 17. februara 1919. godine. Kad je nakon povlačenja Evgenija Popovića, Vladu preuzeo Jovan Simonov Plamenac, na osnovu dekreta kralja Nikole, Milo Vujović je u njoj takođe bio ministar finansija i građevina od 17. februara 1919. godine do 20. juna 1921. godine, kad je Plamenac podnio ostavku. Kad je 28. juna 1921. godine formirana crnogorska Vlada u Rimu na čelu sa divizijarom Milutinom M. Vučinićem, Milo Vujović je bio ministar na raspoloženju pri Ministarstvu inostranih poslova i na tom mjestu ostao je do Vučinićeve smrti krajem avgusta 1922. godine.

Početkom decembra 1918. godine ministar Milo Mitrov Vujović publikovao je u rimskoj „Tribuni“ članak, u kojemu oštrim tonom reaguje na održavanje tzv. Podgoričke skupštine, optužujući srpske vlasti u Crnoj Gori da se ponašaju nasilnički i vrlo negativno, konstatujući da su izbori za Podgoričku skupštinu bili održani pod pritiskom, da su mnoge crnogorske ugledne ličnosti bile ponižavane od strane Srba, a bivšim crnogorskim narodnim poslanicima nije bilo dopušteno da sudjeluju u radu te skupštine, koju je u tom članku nazvao „komedijom“.

Kad je Evgenije Popović otišao u Monte-Katini, *de facto* povlačeći se sa položaja predsjednika Vlade, ministar Milo Vujović je poslat od strane kralja Nikole u Brindizi i Bari u političku misiju. U Bari je stigao krajem novembra 1918. godine. Odredio je grupu koja je trebalo da upadne u Crnu Goru. Milo Vujović javlja kralju Nikoli i Vladi da je organizovao jednu

² Niko Hajduković, Memoari, CID, Podgorica, 2000, str. 406.

grupu omladinaca, na čelu sa Božom Krivokapićem, studentom i sinom Vuka Jankova Krivokapića, narodnog poslanika iz Nikšića i da ih je stavio na raspolaganje italijanskom žurnalisti Đovani Baldaćiju, agentu italijanske vlade i članu Upravnog odbora Italijanskog društva u Baru³.

Grupa koju je predvodio Božo Vukov Krivokapić stigla je u Kotor 30. novembra 1918. godine na italijanskom razaraču „Aquila“ s namjerom da se poveže sa ministrom Markom Đukanovićem. Božo Krivokapić je o rezultatima svoje misije poslao iscrpan izvještaj Milu Vujoviću. U tome izvještaju opisao je stanje u Kotoru, raspoloženje naroda, tvrdeći da je vještački stvorena situacija da je sudbina Crne Gore odlučena. U Krivokapićevom izvještaju navodi se da su Srbi-Srbijanci zaveli teror u Crnoj Gori i da su u uslovima tog terora održani izbori za Podgoričku skupštinu. Izvršni odbor Podgoričke skupštine je upravljao Crnom Gorom pod kontrolom Srbijanaca, kako navodi Krivokapić, koji potom naglašava da je kralj Nikola bio u francuskom zarobljeništvu i da su neistinite i lažne optužbe koje njegovi neprijatelji eksploatišu protiv njega. Pisao je da se u zemlji, od strane pristalica aneksije Crne Gore Srbiji, vrši pritisak na pojedine istaknute ličnosti, da se zabranjuje povratak interniranim Crnogorcima u zemlju. Krivokapić ističe da pristalice aneksije nemaju legitimitet u narodu i da ne izražavaju njegove želje, te da narod nije imao prilike da odlučuje o sudbini svoje zemlje, ali Crnom Gorom upravljaju Srbijanci uz pomoć domaćih „revolucionara“, a njih su Francuzi podržavali.

Italijanski ministar spoljnih poslova Sidni Sonino podržavao je aktivnosti ministra Mila Vujovića uoči izbijanja Božićnog ustanka. Kad se Milo Vujović vratio iz Crne Gore u Italiju 2. januara 1919. godine o prilikama u zemlji obavijestio je generala

³ Dr Dragoljub Živojinović, „Italija i Crna Gora 1914-1925“, Beograd 1998, str. 292-293.

Cupelija iz italijanskog ministarstva vojnog, tražeći da Italija politički, vojno i finansijski pomogne Crnu Goru. Međutim, ta podrška je izostala, sem u ograničenom, više simboličkom smislu.

Đovani Baldaći, prijatelj Crne Gore i podržavalac independističkih težnji crnogorskog Dvora i Vlade, je održavao vezu sa crnogorskom Vladom, italijanskom vojskom i ustanicima u Crnoj Gori u vrijeme izbijanja Božićnog ustanka januara 1919. godine. Milo Vujović je, prema kazivanju Nika Hajdukovića u Memoarima, u izvještajima Vladi javljao da će Baldaći ići italijanskim brodovima i transportima za Kotor i da će on (Vujović) da stupi u vezu sa ministrom Markom Đukanovićem, koji je bio lični i politički prijatelj Mila Vujovića, a preko njega i sa ostalim glavarima u Crnoj Gori. U svome izvještaju Vujović javlja svojoj Vladi da mu je Marko Đukanović poručio da je održana Podgorička skupština i da je donijela rezoluciju o ukidanju Crne Gore i zbacivanju kralja Nikole s prijestola, ali da je Marko Đukanović razgovarao sa komandantom francuskih trupa u Crnoj Gori, te da Đukanović ne pridaje važnost toj rezoluciji, jer je ona u suprotnosti sa Ustavom Crne Gore i da nije dobro primljena u zemlji.

Hajduković navodi, da je Vujović u jednom od izvještaja javljao kako su se Baldaći i Božo Krivokapić „iskrcali na keju Kotora i da je neko prepoznao Krivokapića i prijavio policiji njegov dolazak u Kotor. Kad se policija sa žandarom uputila Krivokapiću da ga legitimise i traži od njega putne isprave, da se on ubrzano povratio i uskočio u vojnu talijansku korvetu koja je ležala bokom vezana za rivu i tako izbjegao sigurno hapšenje“⁴.

Dok je bio u Parizu Milo Vujović je uspio da okupi oko sebe u borbi za pravednu crnogorsku stvar: Josipa - Tita Smodlaku, Doležala, Radojčića i Eugenija Pika Bođana, italijanskog novinara-reportera koji je napisao više publikacija o Crnoj Gori.

⁴ Niko Hajduković, Memoari, str. 433-434.

Zamisao kralja Nikole, bila je, po kazivanju Nika Hajdukovića, da Milo Vujović pođe u Crnu Goru, jer poznaje ljude i da mu se da mandat da proširi crnogorsku vladu sa još nekoliko članova, jer ima dosta upražnjenih mjesta i da pokuša da nađe sporazum sa Jankom Vukotićem i Mitrom Martinovićem. Po naredbi kralja Nikole Milu Vujoviću je crnogorska vlada poslala šifriranu depešu ove sadržine: „*U saglasnosti sa Gospodarom riješili smo da neizostavno oputuješ za Cetinje. Imaš poraditi da privoliš Janka i Mitra da odrede po jednog ili dva lica koji će predstavljati njihove političke grupe u Vladi Evgenija Popovića. Pripremiti narodne poslanike, da Vlada primi od Narodne skupštine vlast do dolaska Gospodara. Na eventualni prigovor francuskog generala pozvati se na zemlajski Ustav. Današnjom poštom šaljemo punomoćna pisma za mandat koji ti povjerava Gospodar. Kraljev potpisan ukaz treba da potpiše Evgenije bjanko i popuniti ga novoimenovanim članovima vlade. Mi dva ne pravimo pitanje resora. Slučajno da se Evgenije ni ti ne saglasite postupkom, po Visokom nalogu vratite se odmah ovamo, pošto smo mi dvojica riješili se da zajedno ili jedan od nas primi se misije. Pozdravljamo: Niko i Pero*“.⁵ Niku Hajdukoviću i dr Peru Šoću, ministrima, odgovorio je ministar Milo Vujović srdito depešom ove sadržine: „*Mislim da nijesam manje odvažan od kojega od vas. Primam se misije koju mi Gospodar povjerava. Saobraćaj sa našim krajevima je rijedak i težak. Nadam se da ću preporukom ministra Orlanda, predsjednika italijanske vlade i Frančeska Nitija, ministra finansija, koje dobro poznajem dobiti dozvolu da oputujem na neku od ratnih lađa ili vojnih transporta. Čim dobijem vaše pismo poći ću Predsjedniku*“.⁶ Ministar Niko Hajduković je potom depešom Milu Vujoviću poručio da u Bariju nađe kapetana Vita, vlasnika motornog ribarskog jedrenjaka sa kabinom, kod crkve Svetog Nikole, da ga

⁵ Isto, 436-437.

⁶ Isto, 437.

pozdravi od Hajdukovića, kojega od ranije poznaje, i da ga za novčanu nadoknadu preveze sa društvom na obalu crnogorskog primorja. Milo Vujović je potvrdio nejskoj vladi da se Evgenije Popović iz Monte-Katinija složio da potpiše ukaz i da se vraća preko Rima za Brindizi. Nakon nekoliko dana Milo Vujović javlja članovima nejske vlade da se u Brindiziju ukrcao na jedan italijanski vojni motor, koji je bio veoma brz, i da je stigao u barsko пристаниште za skoro pet sati. U Baru je pokušao da stupi u vezu sa Nikom Tatarom, bivšim oblasnim upraviteljem i Živkom M. Nikčevićem, takođe oblasnim upraviteljem, ali u tome nije uspio. Milo Vujović je uspostavio vezu sa Nikom Debeljom i želio se sresti sa Mirkom Mijuškovićem, profesorom, nekadašnjim ministrom prosvjete i crkvenih poslova i kasnijim poslanikom i liderom CFS, ali Niko Debelja mu je rekao da je nemoguće utanačiti da se Vujović i Mijušković sastanu na motor-boutu, jer vlast na pristanu drže pristalice Podgoričke skupštine i srpska vojska. Milo Vujović je nakon što je na motor-boutu primio i predao poštu isplovio iz Bara i vratio se u Brindizi, đe treba da se sastane sa Baldaćijem koji će mu donijeti, kako navodi u izvještajima svojoj vladi, pisma od Marka Đukanovića i da će opet pokušati da se iskrea oko Budve. Međutim, kralj Nikola je pozvao Mila Vujovića da se vrati u Pariz. „*Kad je stigao u Pariz, opisao je Kralju i Vladi njegovo putovanje u Bar, onako kako ga je izložio u svom poslatom izvještaju. Baldaći mu je donio vijesti od Marka Đukanovića, da se Janko i Mitar drže strogo rezervisani i po strani događaja. Oni smatraju da svaka njihova akcija, mogla bi da dovede do neželjenih posljedica. Tako isto da su bivši upravljači države odlučili da se ne miješaju u poslove Izvršnog odbora niti u one generala Venela u pogledu postavljanja vlasti, sem za slučaj da ovaj od njih zatraži davanje savjeta. Da je Đukanović predao Mitru Martinoviću poruku da se prebači preko Italije u Pariz, ali da je Mitar odbio prijedlog... Gospodar je saslušao izlaganje*

*Vujovića sa puno gorčine i prebaci Vujoviću: Vojvoda Petar Vujović⁷ drukčije bi postupio, makar ga glave koštalo. Vujović odgovori da za glavu ne mari i da nije opozvan da bi danas bio na Cetinju*⁸.

Brojni izvori ukazuju da je ministar Milo Vujović imao bliske veze sa italijanskim Ministarstvom vojnim i da mu je ono omogućavalo da se par puta prebaci na crnogorsku teritoriju u namjeri da ostvari nakane političke prirode u korist nezavisne Crne Gore. Iz Brindizija je ministar Milo Vujović uspio da se prebaci jednom u Bar, a drugi put u Kotor italijanskim motornim čamcima i brodom. Ministar Milo Vujović je održavao komunikaciju i prepisku sa italijanskim ministrom spoljnih poslova Sidni Soninom. Kod njega je urgirao da se založi za prava Crne Gore i da brani pravo na njen opstanak na Pariskoj mirovnoj konferenciji 1919. godine. Preko ministra Sonina, Milo Vujović je pokušao da izdejstvuje novčani zajam za kralja Nikolu i crnogorsku Vladu i hranu za crnogorsko stanovništvo, te da se omogući odlazak emisara kralja Nikole u Crnu Goru iz Francuske i Italije. U Crnu Goru je Milo Vujović poslao svog izaslanika Boža Vukova Krivokapića, koji mu je iz Boke Kotorske 27. novembra 1918. godine podnio izvještaj. Na osnovu podataka koje mu je izložio Božo Krivokapić, ministar Milo Vujović je napisao pismo italijanskom ministru Sidni Soninu 28. novembra 1918. godine o situaciji u Crnoj Gori. Da bi se uvjerio u kakvom se stanju nalazi njegova domovina, ministar Milo Vujović je otišao u političku misiju italijanskim izviđačkim brodom, „Aquila“ u Boku Kotorsku. U pismu

⁷ Vojvoda Petar Vujović sa Ljubotinja, istaknuta ličnost u vojnom i političkom životu Crne Gore u doba knjaza Danila i kralja Nikole. Proslavljeni crnogorski junak, vojvoda, senator. Bio je jedan od glavnih komandanta crnogorske vojske u bici na Grahovcu 13. maja 1858. godine, kad je crnogorska vojska odnijela sjajnu pobjedu nad Turcima.

⁸ Niko Hajduković, Memoari, str. 438-439.

Soninu iz Brindizija 28. novembra 1918. godine Milo Vujović je oštro napao Andriju Radovića i njegove klevete spram Crne Gore i crnogorskog Dvora. Naveo je kako organ vlasti kojeg je postavila tzv. Podgorička skupština - Izvršni narodni odbor, hapsi i internira ugledne Crnogorce. Milo Vujović je uspio posljednji put da se prebaci u Crnu Goru 24. decembra 1918. godine⁹. Vratio se u Rim 2. januara 1919. godine.

Milo Mitrov Vujović održavao je vezu sa ustaničkim vođama i sa crnogorskim komitima u vrijeme Božićnog ustanka 1919. godine. Bio je čovjek za vezu između crnogorskog dvora kralja Nikole i nejske i rimske crnogorske Vlade sa crnogorskim gerilcima koji su ratovali protiv srpskih okupacionih trupa od 1919. do 1922. godine. Pisao je pisma sa lozinkama za podizanje ustanka 1918. godine mitropolitu Mitrofanu Banu i divizijaru Mitru Martinoviću. Međutim, Mitrofan Ban i Mitar Martinović su se pokazali kao pristalice ukidanja nezavisne Crne Gore i sva Vujovićeva nastojanja bila su uzaludna da ih privoli na učešće u otporu srpskoj okupaciji Crne Gore. Pisma Mila Vujovića poslata Mitrofanu Banu i Mitru Martinoviću došla su u ruke komandanta srpskih „Jadranskih trupa“ Dragutina Milutinovića. Iz Rima 19. decembra 1918. godine, poslao je pismo vojvodi Božu Petroviću u Nikšić, koje glasi: *„Dragi gospodine Vojvoda, radi Crne Gore i očuvanja časti naroda crnogorskog, radi pravog uspjeha akcije koju ste poduzeli, neophodna je potreba, da odmah i bez odlaganja, uputite četiri-pet ljudi preko Italije za Pariz (dovoljno je da dođu do najbliže talijanske lađe). Kralj mi javlja, da učinim sve što je moguće, da Vi lično dođete sa nekolicinom. Tog istog mišljenja sam i ja. No, ako Vi smatrate da je bolje da ostanete tamo, a Vi, kumim Vas Bogom, uputite koga god bilo, jer na kraju krajeva, treba da znate, da će samo ovako svršiti svako pitanje, pa i naše.*

⁹ O tome videti: dr Bogumil Hrabak, „Poslednje godine kralja Nikole“, CANU, zbornik, radova, Tom I, Podgorica, 1998. str. 90-91.

Ne možete li Vi poći, to pošljite Marka Đukanovića, Aleksu Martinovića, i još koga - ili, uputite koga Vi nađete za dobro. Naše političko stanje među Saveznicima je još dobro i čvrsto, ali pomozite nas! Pitanje časti Crne Gore treba izvesti na čistinu. Bude li čas za naš ulazak u Jugoslaviju, to ne smije biti pod koprenom srama, već kao ravnopravnog člana dostojnog onih žrtava, koje smo za to podnijeli! Što smo mogli učinili smo i činimo sve, ali dalji rad uveliko će zavisiti od Vas tamo i Vaše pomoći. Ovo je sve što Vam u ovih desetak redaka mogu reći. Nije istina da je ijedna velika sila pristala za uništenje Crne Gore. Naprotiv, Engleska, Amerika i Italija stoje strogo na stanovištu i daljeg opstanka Crne Gore i to čvrsto i nepokolebljivo. Tako će i biti. Sve ostalo su laži i podvale. Uz moj srdačni pozdrav izvolite, gospodine Vojvoda, primiti uvjerenje mog vazdašnjeg poštovanja. Vaš Milo Vujović, s. r.“¹⁰.

Milo Vujović je februara 1919. godine otputovao u Rim u povjerljivoj misiji kralja Nikole i nejske Vlade. Srpski obavještajni izvori tada su pisali da će on „otputovati talijanskim parobrodom u barsku ili ulcinjsku luku. Napoznato je da li se iskrcao“.

Niko Hajduković u svojim Memoarima navodi da je po naredbi kralja Nikole ministar Milo Vujović otišao u Bari i Brindizi decembra 1918. godine sa ciljem da stupi u kontakt sa crnogorskim glavarima i da izvijesti o stanju u zemlji. Po Hajdukovićevom tvrdjenju, Milo Vujović je preko kurira „odaslao na Cetinje nekoliko hiljada primjeraka Proklamacije kralja Nikole upućene Jugoslovenima, da bi se stanovništvo upoznalo sa njenom sadržinom“¹¹. Proklamaciju kralja Nikole Jugoslovenima na Badnji dan 1918. godine potpisali su članovi

¹⁰ Jovan Četković, „Ujedinitelji Crne Gore i Srbije“, Dubrovnik, 1940, str. 338-339; Dr Šerbo Rastoder, „Skrivana strana istorije“, Tom I, II izdanje, Cetinje-Podgorica, 2005, str. 115.

¹¹ Niko Hajduković, Memoari, str. 433-434.

crnogorske Vlade, između ostalih i Milo Vujović. Kad je izbio Božićni ustanak u Crnoj Gori kralj Nikola je o njemu saznao preko generalnog crnogorskog konzula u Rimu Veljka Ramadanovića. Ramadanovićevu depešu u Neju kralju Nikoli je pročitao ministar Milo Vujović, uz prisustvo Pera Šoća i Nika Hajdukovića. U svojim memoarima Niko Hajduković o tome veli: „*Pošto Vujović završi sa čitanjem, Gospodar se poispravi i nasloni leđa na naslon fotelje, uze da suče svoj desni brčić ofarban crnom bojom i vrlo lijepo zasukan i uvijen. Gromko se nakašlja i reče: Uviđam da Crna Gora neće otići kao đevojka bez prćije. Htjede da još nešto progovori, ali se odjednom uzdrža, pokosi nas oštrim njegovim pogledom iz orlovskih očiju i upita nas: šta mislimo, ko će da pobijedi? Vujović odgovori: pravda Gospodaru, a pravda je na našoj strani. Teško da će tu biti pobjednika i pobijeđenog, reče Šoć, jer su posrijedi i francuske trupe, a ima i italijanskih. Valjda se Francuzi neće umiješati u naše stvari, kaže Gospodar.. Da se ne bi pokazao zabrinutim on ustade, ode da Kraljici ispriča što se u Crnoj Gori događa i prekide dalji razgovor*“¹².

Nakon izbijanja Božićnog ustanka ministar Milo Vujović je uputio agitaciona pisma mnogim glavarima u Crnoj Gori, tražeći od njih da pomognu crnogorski ustanički pokret i otpor invaziji i okupaciji sprovedenoj od strane Srbije. Nakon izbijanja Božićnog ustanka ministar Milo Vujović i komandir i plemenski kapetan Petar Pajov Kovačević pokušali su da nagovore određene pojedince da za novčanu nadoknadu odu u Crnu Goru i da ubiju Andriju Radovića i Steva Petrova Vukotića, istaknute vođe bjelaša. Bilo je to vrijeme kad je glavni ustanički vođa Krsto Zrnov Popović, kako je pisao je francuski list „*Le Temps*“ od 4. II 1919. godine, oteo od srpskih okupatorskih vlasti 10 miliona dinara na prostoru između Njeguša i Cetinja. Oduzeo je gerilskom akcijom

¹² Isto, 463.

pare koje su bile poslate srpskoj upravi u Crnoj Gori. Krajem januara 1919. godine ministar Milo Vujović je otputovao u Rim, noseći novac i instrukcije za rad Janku Vukotiću od strane kralja Nikole, ali od toga nije bilo ništa. Janko Vukotić se svrstao na suprotnu stranu i podržavao Nikolu Pašića i Aleksandra Karađorđevića i politiku ukidanja crnogorske države.

U Parizu je ministar Milo Vujović podnosio izvještaje kralju Nikoli o Božićnom ustanku i situaciji u Crnoj Gori januara 1919. godine. Navodi da se, zahvaljujući angažovanju profesora Bolonjskog univerziteta dr Antonija Baldaćija, uspio sastati sa ministrom italijanske vlade Francéskom Nitijem i da mu je „*ovaj strogo povjerljivo saopštio da će vlada Italije, svim silama nastojati da zadobije pristanak Kralja da postavi Jovana Plamenca za predsjednika Vlade, i da se to ima imperativno sprovesti, ako se želi da se sačuvaju interesi dinastije Crne Gore i da svi prijatelji Kralja treba da na njega utiču prije no se pitanje Crne Gore bude počelo raspravljati na Konferenciji mira... Vujović produži kako preko Kotora svakog dana stižu izbjeglice i da mu Marko Đukanović poručuje, da je skoro cio narod protivu vlasti koje postavlja Izvršni odbor, da ima mnogo izbjeglih u šumu, da njihova akacija zadaje brigu uzurpatorskoj vlasti i otežava saobraćaj u zemlji i kako su za njima upućeni mnogi odredi žandarmerije*“¹³, piše Niko Hajduković

Brojni crnogorski ustanički vođi izvještavali su tokom 1919. i 1920. godine o situaciji u Crnoj Gori, ustaničkim akcijama. To su činili Marko Vučeraković, Pero Vuković, Petar Lekić, Vojin Lazović, Savo Raspopović, Luka Đurković, Radisav Nikezić, Jovica Bulatović, Krsto Ivanović, Vaso Čejović, Spaso Pavićević, Milo Leković, Božo Bećir i drugi. Tada je ministar Milo Mitrov Vujović boravio u Rimu. Srpski diplomata u Rimu Voja Antonijević izvještavao je Nikolu Pašića iz Rima o političkoj akciji Mila Vujovića za uspostavljanje nezavisne Crne Gore tokom

¹³ Isto, 480-481.

1919. i 1920. godine. Milo Vujović je bio organizator i koordinator tajnih transporta oružja, municije i drugog materijala koji su iz Barija u Medovu slati crnogorskim ustaničkim oficirima, a odatle u razne predjele Crne Gore. Aprila 1920. godine ministar Milo Vujović i bivši ministar predsjednik Lazar Mijušković razgovarali su sa predsjednikom italijanske vlade Franceskom Nitijem i tražili finansijsku pomoć, jer je crnogorska emigracija bila bez sredstava za izdržavanje. Razgovarali su i sa italijanskim ministrom vojnim Bonomijem i o tome podnijeli izvještaj Jovanu S. Plamencu, koji je tada bio u političkoj misiji u Londonu. Tom prilikom u Rimu Milo Vujović i Lazar Mijušković sreli su se i razgovarali s italijanskim senatorima, poslanicima, prijateljima Crne Gore i dinastije Petrović Njegoš. O tome je Vujović pisao Plamencu žaleći se da mu svakoga dana u zgradi crnogorskog konzulata u Rimu i u njegovom stanu donose „proteste i račune iz hotela i restorana. To je pakao, a ne kuća“. Prijestolonasljednik Danilo Petrović Njegoš, najstariji sin kralja Nikole, iz San Rema 22. marta 1921. godine uputio je Proklamaciju crnogorskom narodu i vojsci, u kojoj abdicira, odriče se krune i prijestola u korist majke Milene koja treba da bude regentkinja do punoljetstva njegovog sinovca Mihaila I, te osuđuje osvajačke i neprijateljske planove i zločine učinjene prema Crnoj Gori od strane zvanične Srbije, izražava svoju žalost zbog smrti oca, kralja Nikole i govori o svim njegovim patnjama za Crnom Gorom, te završava poklicem „*neka živi crnogorski narod, neka živi Crna Gora*“. Pored Danila na taj proglas su stavili potpis članovi crnogorske vlade, njen predsjednik Jovan S. Plamenac i ministri Milo Vujović, Milutin Vučinić i dr Pero Šoć.

Ministar Milo Vujović je bio zvanični predstavnik Crnogorske vlade prilikom pogreba kralja Nikole u San Remu marta 1921. godine. U istoj ulozi bio je i prilikom pogreba predsjednika Vlade divizijara Milutina M. Vučinića u Rimu septembra 1922. godine.

Od 1918. do 1921. godine ministar Milo Vujović je imao brojne susrete sa predstavnicima diplomatskog kora akreditovanog

kod kralja Nikole u Neiju kod Pariza. Imao je prepisku i razgovore sa italijanskim diplomatskim poslanicima pri crnogorskom dvoru baronom Romanom Avecanom i markizom Paolom de Montaljerijem, francuskim diplomatom Delaroš Verneom, ruskim poslanikom Islavinom i drugima.

Ministar Milo Vujović je iz Italije otišao u SAD 1923. godine i bio jedan od najaktivnijih crnogorskih emigranata u političkoj i publicističkoj borbi za nezavisnu Crnu Goru. Došao je u oštar sukob sa Jovanom S. Plamencem i potpuno se razišao sa njim. Uslijedile su potom razne međusobne optužbe koje su punile stupce crnogorske emigrantske štampe u SAD-u. U Njujorku je zajedno sa dr Perom Šoćem, Perom Vučkovićem, Mirom Mitrovićem i drugima, osnovao Crnogorsku slobodnu stranku seljaka i radnika, čiji je bio predsjednik. Oko njegove stranke, te Crnogorskog potpornog saveza i lista „Crnogorski glasnik“, koji je izlazio u Detroitu okupljao se značajan dio crnogorske političke emigracije u Sjevernoj i Južnoj Americi. Održavao je, dok je bio u SAD-u, dobre odnose i komunikaciju sa Komitetom za nezavisnost Crne Gore - u Njujorku sa Luidim Kriskuolom, te u brojnim evropskim zemljama (Engleskoj, Irskoj, Italiji, Belgiji, Španiji, Francuskoj) boreći se za ostvarivanje prava na život Crne Gore. Crnogorska politička emigracija iz Argentine, okupljena oko Krsta Zrnova Popovića, Živka Mašanova Nikčevića, Vaska Grujićina Marojevića i Marka A. Matanovića, podržavala je od 1923. godine akcije ministra Mila Vujovića i Crnogorske slobodne stranke, čiji je bio predsjednik, sa sedištem u Njujorku. Krsto Popović, Živko Nikčević i još oko 370 emigranata iz Argentine postali su članovi ove stranke i vodili su njen ogranak za Južnu Ameriku od 1923. do 1926. godine.

Milo Mitrov Vujović se nikad živ nije vratio u svoju domovinu. Iz SAD-a je 1934. godine otišao za Evropu. Nastanio se u Parizu, đe je i umro 1935. godine. Iste godine njegove posmrtno ostatke njegovi srodnici su prenijeli u rodni Ljubotinj i tu ih sahranili.